

պէս չեւեղաբարի . Տիրան պէյ Առաքելի նման ուրիշ շատ աղքատներ, այս իւր սնանկութիւնով, այսպիսի դառն վիճակի կ'ենթարկէ: Յուսահատած էր; շուարած էր Առաքել, կը սպասէր դատաստանի, շարաթներ ամիսներ կ'անցնէին, վերջապէս կը բացուի դատաստանը. երբ դատն ի նպատակ Տիրան Պէյի կը վերջանայ, այլ եւս Առաքելի համար ապրիլը աւելորդ էր համարուած. հեղձնազործութեան կը դիմէ և մի կացիներ հարուածով կը տապալէ Տիրան պէյը և մի բանի ամիս վերջը ձեռքի շղթաներն խզելով, կը սպաննէ նաեւ Միհրատ պէյը. և այս երկուքն որ իրեն կործանման պատճառ եղած էին՝ երբ վրէժ կ'առնու, միեւնոյն ատեն տիւր կեանքին վերջ կու տայ զատարանին բարձր գատիկոնի պատուհանէն ինքզինքն վար նետելով:

Արդար նախահաճութիւնը, Առաքելի անմեղութիւնը յիշեց. և անոր ընտանիքը ու թախացուց տան փողք որդւոյն ուշիմ և յաշող զորքով որ և այժմ կ'ապրի և «վարդի պէս ընտանիք է պաշու» : Եր վերջապէս նենք Ատրպետի այս երկրորդ վիպասանութեան վրայ գրած ծանօթութիւնն էր, յիշեցնելով ընթերցողաց, որ Ատրպետ թէեւ չունի մեր մեծ վիպասանին Ռաֆֆիի ծաղկեալ ոճն գրութեան, բայց իւր ձգող գրչին զուցէ աւելի գերազանց տեսնուի: Նաեւ Ատրպետ հայ գրականութեան մէջ պիտի ունենայ պատուաւոր դիրք մը ինչպէս Ռաֆֆին:

Հ. Ս. ԵՐԵՄ.

ՐԵԻԵԼԳ :— Պօլսոյ ազգային, գրական եւ քաղաքական, գիտական, Ժողովրդական օրաթերթ: Խմբ. Հրանտ Ասատուր: —

Գինն է 40 ֆռ.:

Հասցէ՝ Direction du journal *Aréopiké* (Galata) CONSTANTINOPLE.

ԶԱՆՈՒԾՈՒ ԶԱՆՈՒԾՈՒՆԵՐ

ԹՐԳԱՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐ

ԱՐԵՒԵԼԳ. — Հրանտ Ասատուր ծանօթ թրքահայ Հրապարակագիրը, տրամաբանական խմբագրական յօդուած մը կը հրատարակէ յիշեալ թերթի (թիւ 3939) մէջ. ուր փափաք կը յայտնէ որ Պօլսոյ Ազգային Ուսումնական վարչութիւնը ուշապրութեան առնու Ուսուցիչներու Հանգստեան թոշակի խընդիրը. իւր յօդուածին շարժառիթ կ'ըլլայ վերջերս Տփղիսու Ներսիսեան վարժարանի ուսուցիչներու Հանգստեան թոշակի վաւերացումն, որոյ մասին կը գրէ:

«Վարժարանին Հոգաբարձութիւնը իր կողմէ որոշեալ է օգնել թոշակաւորին, յասկացնելով անոր ստանդընից տարուած համար 3000 րու. պիլի մպատ, որպէս զի կազմուի զրամագլուխ մը և թոշակարկը կարենայ գործիլ յաշող կերպով» :

Նորէն Ռուսահայք օրինակ կ'ըլլան մեր թրքահայ ազգայիններուն, որ կրթական շարժման դեռ աւելի կարեւորութիւն տան, խրատուեն և վարձատրեն այն ծերունի վարժապետները. որոնք ամբողջ իրենց կեանքը մաշեցուցած են Հայրենի համրակներու մտաց դաշտը մշակելու: Արժանաւոր և յարատեւ ազգային ուսուցիչներու՝ անհրաժեշտ է Հանգստեան թոշակը: Ո՛րք բարեբարութիւն՝ ողորմութիւն մ'է, բայց այս և ասոր նման ուրիշ պարագաներու մէջ պարտք մը կը նկատուի, և նորա գործադրութիւնը եթէ պահանջուի ազգին Հարուստներէն, կամ ուսումնական վարչութիւնէն, զա ապօրինաւոր և անիրաւ պահանջ մը չէ: Վարժապետ մը որ յետ այնքան անխնայ աշխատանաց և ջրբտանց, յոգնածութիւնէն՝ կը ստիպուի թողուլ ուսուցչական աթոռը և Հանգստու առնու, այդ ուսուցիչն ինչպէս կարենայ ապրիլ, եթէ ազգային բարերար գանձանակը չկարկառէ իւր լուծան, ինչպէս ապրի, բանի որ ի բաց առեալ ուսուցչական արժեւոր, չի գիտեր մի ուրիշ արուեստ: Պէտք չէ՞ նուիրատուութիւն մը, պէտք չէ՞ որ ծերունի ուսուցչին խանգարուած առողջութիւնը պարզապէս և Հանգիստ առնու պարտասեպ կուրծքը. և սակայն Ռուսահայ գովելի շարժ.

ման ներհակն կը տեսնուի ի թրքահայո. ուշ գնենք տեղացի Պարոն յօղուածագրին.

« Մակայմ քանի՞ ուսուցիլներ կամ դեռ անլիմ, որ ամոր ու ամպարսկան կը մամա իրենց վերջն տարիներում մէջ, ընտանիքի մը ալ հոգը ունենալով իրենց ուսին վրայ. քանիներ որոնք աչքերը տկուրացած, կորագրամակ, ցնցոտիներ հագած, գլխաւանդներու խառնութիւնը կը ընդն քամոյ մը դրուշ ձեռք բերելու համար հիմ գրքի մը փոխարէն՝ որ իրենց գուրգուրանքին աւարկայ եղած է երկար տարիներ . . . Եւ դեռ ուսիլներ, որոնք ալ քամ մը չունին ծախելու. իրենց կը մնայ իրենց . . . ձեռքը սլայմ, զոր կ'երկցնողն հազի դրամ՝ մուրալու համար » :

Յօղուածը գեռ առաւ տանելով տխուր եղելութիւններ կը պատմէ, որոնք տեղի ունեցած են այնպիսի դատարարականներ լքեալ վիճակի մէջ թողլով: Յիշենք յետագայ մի քանի տողերն ալ.

« Այս վիճակը ամպարսկութիւն մըն է հայ ըմկերութեամ համար, հայ ուսուցիլները քամ մը չունին: Համզտեան թողալի կարգադրութիւն մը ի մպատու իրենց ամհրածնալ է » :

Արեւելից այս թերթին մէջ Տօք. Տաղուարեան ազած է Պօլսոյ 1800էն 1875 ժամանակամիջոցին մէջ ապրած Հեղինակներու վրայ ակնարկ մը ձգել. յարգելի յօղուածագիրը, բանասիրաց Հետաքրքրութեան անշուշտ ասելի ուշագրաւ պիտի հանդիսացնէր իւր այս ընտիր յօղուածները, եթէ իւր ներկայ գրութիւնը իբրեւ երկիրու գրացանկ մը չհրապարակէր, այլ իւրաքանչիւր յիշած Հեղինակներուն և անոնց աշխատութեանց վրայ փոքր ինչ ամփոփ տեղեկութիւն մ'ալ տար: — Բայց սակայն չենք մոռնար ըսելու որ Տօք. Տաղուարեանի այս յօղուածներն արդիւնաւոր են, և ո՛ր էր թէ Արեւելից Տեմարգոյ խմբագրութիւնը իւր թերթէն այսպիսի յօղուածներ անպակաս ընէր. և փոխանակ Դրասէր Ատոմի թող տալու՝ որ ապարդիւն երազներ պատմէ, թելադրէր այդ ծանօթ գրիչը, որ իւրաւամբ Ժողովուրդին Համակրանաց արժանացած է, իրեն մտքի արժանաւոր, և անձին պատուարբեր գաղափարներով խօսէր Հայ Հասարակութեան Հետ:

ԱՐԵՎԵԼԵԱՆ ՄԱՍՏՈՒԼ. — Մուրադ Մաւուրեան, փոքրիկ յօղուածով մը կ'աշխատի ապացուցանել, թէ փոխանակ Դրասէր

բառի, գործածելու է Արեւելից: Պարոն յօղուածագիրը՝ Դրասէրէն բառի գործածութիւնը անձիշդ, անտրամաբան կը համարի, և իբր թէ սա նախին տգիտութեան կնիքը կը կրէ: Ձրի են Պարոնին այս ածականները: Ոչինչ բառ մը հակահաստատութիւն կը վերցընէ՝. բայց վերցուցած է: Եթէ Մ. Մաւուրեան գիտնար որ այս բառը նոր արձակ գրագէտներէ հայ գրականութեան չէ յանձնուած, անշուշտ նոյն իսկ իւր յօղուածն ալ աւելորդ կը համարէր գրելու: Դրասէրէն բառին յարգ. քննադատը կը գրէ.

« Ատոմցւել միմ է [այս կիճն անտրամաբան] Դրասէրէն բառը . . . Ջարմամպի է որ դեռ շատ քիչերում ուշադրութիւնը գրաւած է այդ բառին սխալ կիրառութիւնը » :

Անշուշտ շատերն գիտէին և Համզուած էին այս բառի անսխալ լինելն և անոր Համար ճիշդ տրամաբանութեամբ գործածած են: Դառնանք մեր յարգ. քննադատին.

« Դրասէրէն, գլխութեամ մը անուն, այնպիսի գիտութեամ մը որ գրեթե հետ ամենեւիմ կապ չունի » :

Գրեթե ևս կապ չունի՞ Պ. Մաւուրեանի այս խօսքն իբրեւ ճշմարտութիւն ընդունելու համար, պիտի ստիպուի՞նք գրահաշուի գիտութիւնը մոռնալ: Եւ եթէ մենք Դրասէրէն բառին գործածութեան պաշտպան չլլանք, Հեղինակաւոր անձի մը խօսքերն կը բողբոջեն. Հ. Ա. Բագրատունին է որ պատգամ կուտայ. թէ, — Դրասէրէն ընտիրմը կոչել զԱրեւելից, զոր ամենայն դէ գիւրաւ իմանայ ազգ ինչ Հայի լինել գրովը. զի Հաւանեալ եմք ազգային ձայնիւք իմանալի անուանս տալ իրաց, քան այնպեացի մտաբանած ինչ իմալ մնալ և զլեզուն խօգտել: — Հայերէն լեզուի պատկանելի և Հեղինակաւոր անձն է որ կը խօսի: Որուն պէտք է մտիկ ընել:

Դեռ քիչ մ'ալ ուշադրութիւն գնենք Պարոն քննադատին. կ'ըսէ.

« Այնպար, հիմ արարական գիտութիւն մ'է. . . Ինք ինչ ձեպար. [Մաւուրեան ըսելու որ ազգիս Հին ամենէն մեծ թուարանագիտաց մին է. Հ. Պապիկեան այս արարական հոմանիշին թէ Դրասէրէն և թէ Արեւելից սեփականած է] քառասուն իմաստով ապացոյցի գիտութիւն կը նշումակէ: Անա սսոր համար լատին գիտնական մը (Arithmetica universa-

1. Արուեստ բանական կամ Տրամաբանութիւն Փրանկիկստի Սոսուէի. փոխառն է Հայ

Հ. Արեւելից. Բագրատունի (Անթիմոսեան) Պէնետիկ 1852. Համեմատէ էջ 72. Համար 23:

լիօ) այսինքն ընդարձակեալ [տիեզերական] թուարանութիւն ամուսնի տուաւ այդ գիտութեամբ... Պ. Մ. Նուպարեանի բառարանին մէջ մկատեցի Հանքահայի... առաջին մշակմանութիւն (Algèbre) բառին որ լատիններէն «Arithmetica Universalis»-իմ կը համապատասխանէ, և ասի ցոյց կու տայ թէ համարածամօթ բառարանին հնդկականը թափանցած է այս կարեւոր գիտութեամբ ուղղոյն »:

Բայց անշուշտ Նուպարեան էֆէնտին համաստեղութիւնը թոյլ չի տար որ այդ Գրահայիէ հոմանիշ Հանքահայի բառի գիտել, իրեն սեփականութիւն, քանի որ, իրմէ ժամանակաւ առաջ տպուած բառարանի մը մէջ, արդէն տեսնուած է այդ բառը:

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿ. — Հայ լրագրութեան միակ և անդրանիկ այս գիտական թրքահայ թերթը, ի միջի այլ ուսումնական օգտակար յօդուածներու իւր 46, 47 և 48-երորդ թերթերուն մէջ, Միհրան Յովհաննէսեան ստորագրութեամբ կը կարգաւոր մատենախօսական մը. Պարոն յօդուածագիրը արժանապէս դուրստեր է Տօքթ. Մանուէլ Իւթիւհեանի առողջապահական գիրքը: Բայց այս երկին վրայ դեռ չլսած, երկու յօդուած կը հրատարակէ բժշկական Հայ դրքերու վերայ և կը յիշէ թէ Հայ մասնաւորութեան մէջ որչափ նոյն մասնահաւելի վերաբերեալ մատենաներ հրատարակուած են. յետոյ ցաւ կը յայտնէ թէ ինչու այժմ որ Հայ հասարակութեան մէջ կը գտնուին բազմաթիւ ուսեալ Տօքթորներ, և սակայն ամէն ըստ իրենց ուսումնասիրաց մասնահաւելին, երկեր չեն հրատարակել՝ յօգուտ ազգին: Կը գրէ.

«... Կը սպասեմ որ յաջորդ Տօքթորները վերոյիշեալ գիտութեանց [մասնաբարձութիւն, ջրախտաբուժութիւն, ակնաբուժութիւն, յիւմարաբուժութիւն, ականջաբուժութիւն, և այլն] մէջ մեր տղիք կշտացնել փութան, և եթէ մակնիսաց գրքերուն չեն հաւելիր՝ իրենք հրատարակեն համեմիք գրքեր »:

Շատ փափաքելի էր որ մեր ազգին արդի զարգացեալ գիտուն բժիշկները կարեւորութիւն տային յիշեալ ուղղամիտ յօդուածագրին:

ԲԻԻԶԱՆԴԻՈՒՆ. — (Թիւ 708). Սնգրահական առ յաշտ վերնագրով խմբագրական յօդուած մը կը պարունակէ, նպատակն է ցուցնել թէ մի քանի իգական վարժարան

ներու մէջ աւելորդ է կիսկատար անգղերէն, գաղղիերէն կամ գաշնակ սորվեցնել, և կը յայտնէ թէ.

«Փոխանակ այս ամիրական դասերու, աւելի աղէկ չէր ըլլար մայրենի լեզուն, աշխարհաբար կենդանի լեզուն մանաւանդ, այնքան լաւ սովորեցնել որ աշխարհաբար գիր որ երբ ձեռք առնուն... ըմբռնեն կարգացածմին »:

Եւ գրութիւնը առաջ տանելով, փոխանակ դաշնակի, լաւ կը համարի կար կարել սորվեցնել: Յարգ. խմբ. իրաւացի թողք մ'է որ Հրապարակաւ կ'ուղղէ Պօլսոյ թաղական աղքատ վարժարաններուն դէմ: Հիշդ է որ յառաջադիմութիւնը կը պահանջէ, թէ քանի որ այդ աշակերտները արդի դարուս սեւրեղ են, պէտք են նաեւ ուսանել այն օտար լեզուները որք ամէն տեղ հանրացած և մեր մտքին զարգացման օճան և թիկունք են, բայց եթէ նոյն վարժարանները բոլորովին անմշակ կը թողուն մայրենի լեզուի, զոչելով զայն կիսկատար եւրոպական լեզուի մը, զովելի իր մը չէ: — Վերոյիշեալ խմբագրական յօդուածին կը յաջորդէ Գրասեղանին վրայ վերնագրով եռլիեան յօդուած մը, ծանօթ զարգէտ եր. Տէր Անգրէասեանի. այս յօդուածը ուսուցիչներու անշուշտ ուշագրաւ կ'անցնի:

ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐ

ՄԱԿ. — Ռուսահայ լրագրիս Հետեւեալ տողերն, թէ.

«Բիւրատու մարդիկ տամշվում, քայց լին հնք տեղում մեր շուրջը: Հաւարակութեան դէմքի վրայ ցաւացութեան մը յկայ. թատրոնները, զուարթութեան բոլոր տեղերը լի են. ուսումն են, խմում են, վայելում են կանանքի բոլոր «բարիքները» և չկայ մի հատ խօսք տղից մեծող եղբոր մասին, չը կայ զեղկութիւնների մէջ մի կաթիլ, չնչիմ խմայողութիւն յամում և ի սէր այդ տղատանջից »:

Ահաւասիկ սոյն խմբագրական տողերն՝ մեզ յիշել կու տան Վանայ և Բաբերդի ազգային սովալլուկները: Անթի են և զուրկ նոյն իսկ չոր հացէ, և որով յուսահատութեան անշունչին եզերեն հասած, ունաք հայրենի ծովակին մէջ նետուելով կը խըղդուին, այլք (երեսուն հոգի) անթուրեն խղիկներուն մէջ մեռած կը գտնուին: Իսկ Բաբերդի հայերն անթուրեն և մեղկութենէ տառապեալ, իրենց կործանուած կուրծք

1. Հմմտ. բառագիրք գիտութեանց Հ. Մանուէլ Գաշնակի. Վենետիկ:

քէն յետին խօսքերն կը հոռնեն, թէ մեզ միայն կհանը մը կը մնայ, եթէ կ'ազգէ՝ առէք և զայն և այն ատեն կը վերջնան մեր վտերնը: Ամէն Հայ օրագրութիւն կ'ողբայ յիշեալ ազգայիններու տխուր և սրտանձնիկ կապութիւնը, բայց արգիւզ այս ուրախառն գանգատներն պիտի Հասնին մեր Հարուստներուն ապարանքներուն շինք:

Մշակի 17երորդ թւան մէջ Մարտոյ Վ. Տէր-Մովսիսեան Հրատարակիչ Սոկրատայ Ալօլաատիկայի եկեղեցական պատմութեան, քըն նաղատական յօդուած մը կը Հրատարակէ 1898 տարւոյ Սահակ Մետրոպոլիս մրցանա, բախտութեան վրայ: այս յօդուածը գուրիչ չէ Հետաքրքրութենէ: Տէր Մովսիսեան որ ընդհնարապէս Աղան վարդապետի և Իգմիլիւրեան կտակի քանձնածողութիւն կ'ողզէ իւր քննադատականը, ըստ կարելւոյն աշխատած է իւր բողոքներուն մէջ անիրաւ չլլալ:

Յիշեալ թերթիս երրորդ էջին մէջ ուրիշ Համառօտ տեղեկութիւն մը կը կարդացնէ, որ եթէ ոչ բանասիրաց այլ թնագիտաց բաւական ուշադրաւ կ'երեւի. կը գրէ Մշակ:

« Տեսնիմի Նետմ Խամաղեան Ռմարիւ և Նուր քարծրացումնու մի մեքնմայ, որ կարողամուն է Նուր քարծրացումնի միմնի 60 արշնէ: Այդ մեքնմայի մի օրիմակը մերկայունս իրված է Աւայում քաղաքային ջրամբարի մօտ և մի օրվայ լմիթացում քարծրացում է 3600 վերդօ անի 90 տակաւ Նուր: Մեքնմամ գործում է լմքմարեքարաւ, առամց շոգու, ծիու կամ մի որ և է ուրիշ դժի »:

Ըստ Մշակի նկարագրութեան՝ Պ. Խանադանի գործիքն մեզ գուշակել կու տայ, թէ ըլլայ Լը Միշէլ գաղղիացու (52, Rue Lourmel, 52 - Paris - Grenelle) նորահնար բարձրացուցիչ սիփոնի մի տեսակն, որ ուժը տարի տաւ Հնարաւած է և Փարիզու մէջ տարածուած: Դանի որ որոշ չնքը գիտոր յիշեալ Հայ գիւտաւորին գիտնական հերիւնակութեան ինչ տեսակ գործիք ըլլան, յոյժ անիրաւած պիտի ըլլանք, եթէ ըսնիք որ այդ գործին օրինակութիւն մ'ըլլայ Լը Միշէլի բարձրացուցիչ Siphon éleveur գործւոյն:

ՏԱՐԱԶ. — Թուաստանի պատկերադարդ Հայ շարաթաթերթը իւր քննադատական բաժնին մէջ (թիւ 4) կը խօսի Անանիոս Հանդիսին վրայ: յօդուածագիրը Ներվանդագէտ որ յիշեալ թերթի գրական ամենէն մտեւրմ բարեկամն է, անոր խմբագրապետը դուռտօնէն վերջը, կը մաղթէ Հետեւեալ տողերով որ ընտիր ուղղութենէ չշեղի:

« Եթէ Անանիոսը աշխատի և յաշողի կա-

տարել իր ծրագրածը, նա ոյնուխի ծառայութիւն կը մատուցանի Ռայ գրականութեամբ, որ պիտիմ չի մատուցել արտասահմանեամ թերթն ընդ և ոչ միմը, որոնք միմնեւ այժմ ծառայել են լոկ քաղաքական նպատակներին »:

Բաղառու թիւնը յարգելիք է: Եւ ոչ միմ. Ձեզ Հետ յարգելի Ներվանդագէտ կը մաղթենք որ այս ոչ մէկին յրապը գործարդէ այդ երիտասարդ գրագէտը, որով այն ատեն անշուշտ Հայ լրագրութիւնը փափաքելի յառաջարկութեան քայլ մ'ալ կ'առնու, յաջողութիւն:

« Գլխաղորմ այն է, որ Անանիոսը Ռեուտ պահի քաղաքականութիւնը մոնմաւնդ կուտակցակամ ուղղութիւնը »:

Առ այժմ Պ. Չօպանեանի թերթին ուղղութենէն կը Հասկցուի որ նա այդ տղայամիտ և միտութեան կործանիչ կուսակցական նշոն իսկ շաղորդէն գերծ է, որ թերթի մը Համար ուրախալի և գովելի յատկութիւն մ'է, և յարատեւութեան խիստ կարօտ: Անահիտը ըստ Ներվանդագէտի ուղիղ և ողջամիտ փափաքանաց՝ թող գինքը Հեռի բռնէ կուսակցական ուղղութիւնից, բայց ոչ քաղաքականութենէ: Մինչև ցարդ Պ. Չօպանեան իւր թերթին մէջ քաղաքական երկար յօդուածներ անպակաս չէ ըրած. և ինչ ուղղութեամբ է Հոգով որ կը գրէ այդ յօդուածներն, գովելի են և մեր արդի ազգային քաղաքականութեան օգտակար, և միայն մեզ աղատութիւն տրուի ըսելու, որ Անանիոսի յարգաւորագրապետին այդ քաղաքական գաղափարներն աւելի արդիւնաւոր պիտի ըլլան և ընթերցողին աւելի ախորժելի, եթէ նա առիթ չտայ, L'Arménieի և Դրօշակի առինքն ուղղուած « Պատասխանատուութիւններ » յօդուածի մասին վերջին երկու (եթէ ներուի ըսելու) արգար բողոքախումս յօդուածներու:

ՄՈՒՐՁ. — Այն ամէն իր՝ որ Հայութեան պատուաբեր է և կամ Հայ Հատարական օգտակար, Մոռոնի յարգ. խմբ. Ա. Արաւ. Խանեանցի ուշադրութենէն շատ քիչ անգամ վերկած է: Այս Թուաստայ ամական Հանդիսի մեզ Հասած վերջին պարկին (թիւ 1. 1899) մէջ, նորէն իւր գովելի ուշադրութիւնը չէ մոռցած. Հրապարակաւ թրքահայ ուսումնական թերթին Հանդագիտակի ծրագիրը և նորոտ օգտակար ըլլան կ'ըզգրէ:

« Այդ ամում (Հանդագիտակ) թերթը, որ քնու ծամթ չէ Կովկասեամ Ռայերի, լմբ Կովկասեան ազգայինները թէւ լրագրութեան աւելի կարեւորութիւն կու տան քան ուրիշ ազգային գաւառականները, բայց սա-

կայն «Quandoque bonus dormitat Homerus»] հրատարակուում է մօտ երկրորդ տասնութ... այդ թերթը իւր տեսակում միակն է մեր մամուլի մէջ և թողնում է շատ մալաս տատր տպագրութիւն: Թերթի խորագիրը բաւականապէս մըջը գաղափար չէ տալիս իւր ոչ պակաս օգտակար թղթագրութեան մասին: Ուստի զրպեան չէ, ալ միայն գիտական է որոնք սրբարեւ հայ ազգը մեծ կարիք ունի »:

Շատ ուրախայի է որ մեր գրեթէ ամէն թերթերն բարձրած են թէ գիտութիւնը (բառին բուն իմաստով) խիստ անհրաժեշտ է Հայ ազգին:

«Աւելացնենք որ թերթին լեզուն մաքուր հայերէն է, գլխաւորումը ըստ ի մըջը գիտական»:

Պ. Արասխանեանց Հանրագիտակի վրայ մանրամասն տեղեկութիւն տալէն վերջը, զայն վերաբերի կը յանձնարարէ Ռուսահայ Հասարակութեան ուշագրութեան:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՆԻ ՀԱՅ ԹԵՐԹ

ԵԱՐԺՈՒՄ. — Հետաքրքրական է այս թերթին մէջ մերթ ընդ մերթ երեւցած Հայ-թերթի յիշատակները վերնագրով՝ Նահա-Անտի տեղեկագրական յօդուածները: Օրագրիս վերջին պրակներուն միոյն մէջ (թիւ 103), ընթերցողն Սասնոյ բնական բերող վրայ լիովին տեղեկութիւն կը ստանայ: Ըստ վերոյիշեալ յօդուածագրի, այս անուանի Հայ գաւառին մէջ կը բուսին:

«... Մամուլ¹, ժախ, օղիմ, գլալուն, ուլուն մաղիկ, սպիտակակ, պիծուկ, փնկայ, օղորդ

1. Այս գուտ հայկական գաւառական բաւերէն մի ջառին շատերուն անձանքի ըլլալով, զանազան ծանօթացնելն աւելորդ չենք համարեր: Մանտակն որ և զրի Մանդակն, Մանդակ, կը համարուի հոմանիշ զ՝ Bistortie (Polysotum Bistorta). տ. Գոթոտ փեկեպի. ոմանք այս բառին իւր հոմանիշ Օնտակ գործածած են: Օղին հոմանիշ է Երեյի, տ. Զիրիշ, Asperitide. Սպիտակակն անշուշտ պէտք է լինի Սպիտակակ կամ Սպիտակ քաներա կոչուածը որ սոխաւը խոտ մ'է փնկա՝ կարծիք մերձաւոր բոյս մ'է: Բող Սանդակին տեսակներէն է, Cuscuta. Ծանօթագոյն են Ժախ և Կանգար բոյսերը, իսկ Նահա մեզ անձանքի են Գոթալ, իսկ, Սոյալակի, Պեծուկ (գուշ լինի Էծուկ խոտ որուն արմատը ի տնտեսութեան զործածի) և Դեղ բաւերու եւրոպական հոմանիշը:

թող, կամգար, դեղ, որոյ ամէն ալ իրենց յատուկ սարքու վրայ կը բուսին...»:

Այս բոյսերէն զատ, առանձին առդրով Խաւարձի վրայ գովասանք կը գրէ. կը յիշէ Նահա Սպիտակ տունի մի, անշուշտ սա պիտի լինի Տարուն բնիկ Սպիտակ կամ Սպիտակ և կամ Սպիտակ անուամբ յիշուածն, որ ի Սասնէ փոքր ինչ տարբեր յորդորուն ունի: Եօդուածագիրը բուսականէն կ'անցնի կենդանական բերող:

«Ընտանի կենդանիներուն տեսակներն են, եգ, կով, մարի, այծ, չորի և այլն՝ տակէ զատ, Սասնոցին իր հայրենիքի լեռնային ու անտառային դիրքով՝ ստիպուած էր շատ անգամ կոխ մղի, ալլի, գայլի, վարազի ու վայրի խզի դէմ »:

Եարգ. յօդուածագիրը Հոս վարազ և վայրի խոզ ըսելով, առանձին կենդանիներ կը նկատէ. թէ չենք սխալիր, անշուշտ յարգ. Նահա-Անտը թող կու տայ ըսելու, թէ վարազ և վայրի խոզ կը նշանակեն անտառական և մեր երկրին ամէն անտառներուն բնիկ վայրի խոզն, որուն արուն կոչի վարազ (ոմանք լայնաբար վարազ կը կոչեն թէ արուն և թէ էգ վայրի խոզերն) իսկ կինն էգ վայրի խոզն, որուն ձագը վարազակորիս կամ խոզկոր կ'անուանի: Բայց գուցէ Սասնոցի աղ-գայինները այս երկու կենդանաբանական անուամբ, երկու որդակի անտառային կենդանիներ կ'իմանան:

Հ. Ս. ԵՐԵՎ.

 LUS արդի խրատագրութեան որոշողութեան, կեղծ անուանք յօդուածներ կամ անուններ կը տպուին, կամ չեն հրատարակուիր:

ԲԻԻԶԱՆԴԻՈՆ. — Ազգային, քաղաքական, գրական եւ գիտական ամենօրեայ հայաւերթ: Խմբ. Բեզանդ Գեյեան. — Գինն է 40 ֆռ.:

Հասցէ direction du journal Puzantion (Bab-Ali Djaddessi, N°. 25) CONSTANTINOPLÉ,